

Avižu auginimas.

Sutaisita **P. Nėrio.**

Prekė ~~10~~ kap.



Tilžėje 1902 m.

Spausdinta kaštu autoriaus pas Otto v. Manderode.


631.13(474,5)

Āvižu auginīmas.

Sutaisīta **P. Nērio.**

Prekē 10 kap.

Pasvalio
Māvians Katilīkis
viešoji biblioteka

01/5576(6) 

Tilžēje 1902 m.

Spausdinta kaštu autorīaus pas Otto v. Mauderodē.



Apie auginimą avižų.

I.

Kokių javų auginimas pas mus ko-labjausiai ira apleistas?

Nežinau, ar jūs kada uždavėte sau klausimą, apie kokių javų auginimą ukininkai ko-mažiausiai rupinasi ir ant anų auginimo mažiausiai tepadedą triuso. Esu persitikrinęš, jog, truputį pasimislijęš, kožnas pasakis, kad tie javai — tai ira *avižos*. Jug kožnas ukininkas, rugius arba kviečius norėdams sėti, išrenka jiems žemę pudime, mėšlu užmėžta, arba po vikių ir žirnių, ant mėšlo sėtų, arba po bulvių, ant mėšlo sodintų, arba, antgało, juos sėja po dobių, kurie neatima nuo žemės jos pasotinantių dalių. Apie bulves dar daugiau rupinamės, nes jas ant šviežio mėšlo sodiname, arba ant pernykščio; miežiams teip-pat žemę po bulvių imame, kame dar ira likę palaikos mėšlinės spēkos. Vienu žodžiu kožnam javui renkame tokią vietą, idant butų galima laukti gausėnio užderėjimo.

Kaip-gi su avižomis eina? Kokį lauką joms skiriame? — Tai paprastai ira liekanos nuo kitų javų. Dažniausiai tai ira žolėmis apaugęš po rugių laukas, Dievas žino kada mėšlą bematęš. Kada persitikrinęš esame, jog ten jau niekas nebužaugs, tai ten avižas sėjame.

Teisibė, ira ukininkai, kurie, kaip geras tėvas apie visus savo vaikus rupinasi, teip ir jie rupinasi apie

Nachdruck verboten.

Perspauddinimas persekiojamas.

gerą žemę visiems javams ir avižų neišskiria, bet kožnas man pripažįs, jog tokių ukininkų dar nedaug ira.

II.

Kaip paprastai su avižomis pasielgiame ir kaip jas sėjame?

Jau vien iš to, jog avižoms blogiausią žemę paskiriame, galime numanyti, jog visi persitikrinę esame, kad tai jervas nedaug sau reikalaujās, kad jis kame-norint gali užaugti ir net ten nebūlogai uždera, kame kiti javai tikrai pražutų. Tegul jau būlogą žemę paimame, bet idant avižos gerai užaugtų, tai reiktų bent jį gerai išdirbti ir gerai apsėti. Bet kas-gi čion apie avižas rupįsis?

Paprastai ant rugienų iki vėlaus rudens galvijus gano, visai nepaisant ant to, ar ten sausa, ar šlapia. Toks galvijų numintas laukas sukietėjęs esti ir jį ant žiemos reiktų išarti, idant žemė peršaltų ir susitaisitų. Bet tam rudenije jau neištenka laiko. Pavasariui atėjus tokia sumindžiota žemė iš viršaus sudžiusta, o gilaus išdžiuti negal. Tokia žemė suariama tada šlapia, kad net velėnos šviečia ir gerai sutrupėti negal. Silpnos akėčios tokios žemės ir negali sutrupint, nes ana suaugusi ira. Ant tokios žemės sėjame. Nieko nenoriu užgauti, bet turiu pasakiti, kokius kartais grudus, sėklai paskirtus, esu matęs. Tai buvo paskutinės pa laikos (pasturakakai), nes geresni grudai da žiemą, idant keletą auksinų daugiaus gauti, ant turgaus išvažiavo. Kaip iš silpnų tėvų menki vaikai gimsta, teip-pat ir iš menkos sėklos gerų javų neapturėsime.

Pasėjus akėčiomis pertraukia, bet jos negali velėnų suskalditi, ir per tai grudai tiktai truputį iš viršaus prisidengia. Ukininkas, tai padaręs eina namon ir džiaugiasi, jog į trumpą laiką viską atliko ir jog be tolesnio rupesčio gali laukti javų užaugimo. Bet kaip tas užaugimas išpuola, tai skurdu čia priminti. Būloga sėkla, ant drėgnos žemės pasėta ir vos iš viršaus tepridengta, sudigsta smulkiais geltonais diegais ir duoda menkus paraudonavu-

sus žolinas, ilgai pagal žemę besiturinčius. Piktažolės tame-pat laike suauga ir nustelbia silpnus javus. Avižos neturė-damos savi je spēkos ir nerasdamos jos neišdirbtoj gerai žemėj, negali stoti į kovą su piktžolėmis ir vos tik ant plaš-tako nuo žemės pasikelia, jau varpos pradeda atsirasti, o pjaunant daugiausiai kad iki pėdos augštumo teišauga. Jeigu dar avižos per tankiai susėtos buvo, kas būlogą sėklą sėjant greitai gali atsitikti, tai šiaudai teip smūkus ir laibi esti, jog it koks kuodelis pagal žemę susivelia.

Tokį savo darbo vaisių matidams, ukininkas dejuoja ir tolaus tuos javus sėti užsižada, arba jeigu ir sėja, tai tik tiek, kiek galvijams pašarui reikia. Javams neuž-derėjus nieks apie anų gerą atėmimą nuo lauko nesi-rupina. Tada tokios avižos nupjautos kartais po keletą nedėlų ant lauko perguli ir perkenčia ir lietų ir rasą ir saulę. Ukininkas da džiaugiasi iš to, nes paskui lengva busė iškulti. Bet kokia-gi iš to nauda? Nuo lietų grudai pajuosta, per pusę nubįra ir ant lauko palieka. Šiaudai, lietaus į žemę įplakti, neapvartiti sušvinksta ir kaipo pašaras nei jokio vertumo jau nebeturi. Žinoma, tokios avižos labai lengvai paskui kulasi, bet kokie iš jų gau-nami grudai ir šiaudai? — Grudai maži, pajuodavę; tai-gi ant turgaus sunku ira už juos geresnį pinigą gauti; todėl paprastai geriausieje iš tų grūdų parduodami ira, o būlogesnieje pašarui ir sėklai paliekami. Tokiu budu sunku ira pagerinti javų veislė. Teip-pat ir šiaudai iš-kušus javus mažai ko verti ira. Nuo tokio pašaro susi-mažina karvių pienas, o arklai sunegalsta. Tada vietoj naudos ukininkas apturi tik blėdį ir nuopulį.

III.

Ar visuomet teip menkai turime išdirbti žemę avižoms sėti?

Ukininkams nėra ko né padivit: gavę vieną metą menkus vaisius iš avižų sėjimo, ateinančiais metais neb-daug besirupina apie avižas. Bet ar-gi teip ir tolau turi likt?

Jug tarp ukininkų ir jau daug tokių, kurie, matydami nekuriuose dvaruose gražiai užaugusias avižas ir pas save tokiu-pat būdu pradeda jas prižiūrėti ir jiems teip-pat jos ko-geriausiai užauga. Tai-gi reikia sekėti paveikslus šitų išmintingų ukininkų. Bet geri paveikslai ne visur ir, todėl šioj knigutėj paduodame pamokinimus, kaip reikia elgtis, idant javai — avižos ko-geriausiai užderėtų.

Kaip avižos ir reikalingos ir kaip gerai už anas moka, tai kožnas tą žino ir man čion apie tai nereikia kalbėti. Bet va ką noriu pasakoti. Apie Vilnių, Kauną ir kitus mūsų krašto miestus stovi daug raitelių kareivių. Raitelams reikia daug avižų ir tai gerų avižų. Dabar didelė dalis avižų jiems reikalingų tiesiai iš Maskolijos atvežama esti, nes pas mus stinga gerų avižų. Tokiu būdu didelės pinigų kruvos, kurios pas mus pačius pasilikti galėtų, išeina į svetimą kraštą. Nenoriu čion sakiti, idant daugiau avižų sėtumėt, nes apie tai kožnas iš jūsų pats turi nuspręsti, bet čia noriu papasakoti tiktai apie tai, kaip turite pasielgti, idant avižos gerai jums užderėtų.

IV.

Kokia žemė reikia išrinkti avižoms sėti?

Su išrinkimu avižoms žemės paprastai nėra jokio vargo nėra, nes avižos visur gerai užauga, kaip lengvoj, teip ir sunkioj žemėj, kaip supuolusioj, teip ir palaidoj, kaip drėgnoj, teip ir labai sausoje, kaip gerai nutreštoj, teip ir ant nenutreštoj. Taigi sulyg to klausimo, tai jau nėra javų mažiaus reikalaujančių nuo žemės, kaip avižos. Šiauriuose, kame iš priežasties šalčio jau nėra joki javai subręsti negal, arba kame visi kiti javai iššala — visur ten tik avižas tesėja. Tas-pat atsitinka ir ant augstų kalnų — po porą tukstančių pėdų augščiaus paviršiaus marių —, kame sniegas tik birželo mėnesije nueina; bet ir ten gana dar laiko ir avižų pribrendimui, norint ten jos gerai neuždera.

Mūsų žemė labai tinka avižoms sėti, nes nėra per daug šalta ir į šiaurius pastumta; ir kalnų teip augstu pas mus nėra. Žaukai mūsų maž-daug ligus, arba truputį kalnuoti; iš pavasario greitai išdžiusta ir tuoj galima pradėti sėti.

Avižos, kad gerai augtų ir užderėtų, itin didžio drėgnumo reikalauja. Ira išskaitita, juog išdavimui tam tikro saiko miežiams reikia 393 vandenio svarai, bulvėms 423, dobilams 453, o žirniams 477 svarai; o išdavimui to-pačio saiko avižos reikalauja 557 svarus vandens.

Kadangi avižos daug drėgnumo reikalauja, tai jos geriaus uždera lietingais metais, negu sausais. Pasėtos avižos drėgnumą ima iš lietaus, iš rasos, o labjausiai iš žemės, kurioj susirinkęs buvo per žiemą drėgnumas. Tai-gi geriausioji avižoms vieta bus ta, kame be abejonės žemėj drėgnumo nepristigs. Per tai vėl labai sausoje žemėj, paveizdan smėlij arba kalkinėje žemėj avižų užderėjimas abejotinas ir.

Visokia-gi kita žemė, turinti savij išteklų drėgnumo, ar tai būtų juodžemė, ar molinė, ar maišita su juodžemiū ir molu, ar durpinė (torfinė) — vis-vien gali but paskirta avižoms sėti.

Geriaus vienok avižoms dirva — tai turtinga molinė, nes ten gaunama ir ko-daugiausiai šiaudų ir grūdų; ir grūdai esti ko-svariausi ir ko-geriausi ant pažiuros.

Žemė, net ir apleista, retai mėšlu užmėžta, surugusi gali duoti gerą užderėjimą, nes avižos tur ilgą išsišakojusias šaknis, kurios gilai į žemę įeina ir ima peną net ir iš tų žemės guolų, iš kurių kiti javai nieko paimiti negal. Žmonės mėgino, atsargiai vandeniū laistant, žolinas su jų šaknimis iš žemės paimiti ir tada pasirodė, jog avižų šaknis iki 5¹/₂ uolakčių ilgumoėjo, miežių — iki 4¹/₂ uolakčių, o žirnių — tik iki 1¹/₄ uolakčių. Paskui svarstė tų javų šaknis ir pasirodė, jog avižų šaknelės (vienas kelmelis) svėrė 3¹/₂ lotu, miežių — 2 lotu, o žirnių — tik 1/2 lotu.

Vis tai yra smulkios šaknelės, paprasta akia vos matomos, it plaukai, bet jų yra daug ir jos į visas puses žemėn eina, taigi ir didis darbas jų atliekamas ir atsiliepia ant javų užderėjimo ir užaugimo. Podraug su tuo avižų šaknelės turi savije daug rugštimų, kurie praskiedžia daug žemės dalelių ir tuomi palengvina žolinui maitinimąsi.

Tai žinantis nenusidivis, dėlko avižos ten uždera, kame kiti javai pražusta. Bet apie tai žinant visuomet reikia atsiminti, jog tik geras darbas gali duoti gerą užderėjimą.

Kas, antgało, per ilgus metus nori turėti geras avižas, tai netur anų sėti toj pačioj vietoj tankiaus kaip kas 3 metai ant *geros* žemės, o ant *silpnesnės* — kas 5 arba 6 metai. Avižos ligiai nemėgsta tankaus sėjimo ant tos-pačios vietos kaip ir kiti javai, neišskiriant ne burokų. Gana pažiūrėti ant burokų laukų pagal cukro dirbtuves, kame jau keletą dešimčių metų burokai sodinami ir ant tos-pačios vietos kas 2 arba 4 metai; ten nežiurint ant nutrešimo labai stipriais mėšlais ir ant ko-geriausio žemės išdirbimo, jau nėra tokio užderėjimo, kaip tai pirmiaus budavo. Teip-pat ir su avižomis eina: jeigu jas dažnai ant tos-pačios vietos sėti, tai užderėjimas vis eis mažin ir gali ukininką apgauti.

V.

Kada reikia avižos sėti?

Padalinimas ariamojo lauko į ligius laukus ir paskirstimas kožno iš tų laukų kas-met kitiems javams vadinasi *dauglaukine uke*. Tai-gi čia norime pasakiti, po kokių javų toj dauglaukinėj ukėj turi būti sėjamos avižos. Retai pas katrą ukininką ir tam tikra sėjimo javų eilė; dažniausiai jis turi lauką į tris dalis padalintą ir veda *trilaukinę uke*, tai ir vieną lauką paskiria pudimui, antrąjį — rugių laukui, o trečiąjį — vasarajui. Vienok dabar retai rasi tokius, kurie pudimą neapsėta

paliktų; pudime ant mėšlų sėja žirnius, vikius, dobičius arba sodina bulves.

Tiems, kurie neturi įtaisitos dauglaukinės ukės, šiuos nurodimus duosime. Geriausia avižoms vieta — tai žemė po rugių, ant mėšlų pasėtų ir po bulvių ant šviežio arba antrametinio mėšlo pasodintų. Paprastai vienok ukininkai toj vietoj sėja savo reikalams ir pardavimui miežius. Dabartiniuose laikuose sėti miežius ant pardavimo užsimoka tiktai tada, kada tie miežiai ir *bravoriniai* tai ir tokie, kurie tinka alaus darimui — tai dvieilai miežiai geros veislės. Paprastai tokių miežių prekės esti geros, o kitų veislių — tai pirkikų stinga. Bet ir bravorinius miežius turint, sunku ir ukininkams juos gerai parduoti, nes bravorai geriau perka iš karto dideles vienodo gerumo partijas, negu ant turgaus po keletą purų ir tai nevienodų. Dėlei to ant turgų ukininkai, gerus miežius turintieji, visuomet esti perkupčių nuskriaudžiami, nes tie surenka nuo turgų vienodus miežius į dideles partijas ir paskui daug brangiaus į bravorus parduoda. Tokiu budu už miežius ukininkas niekados tų pinigų negauna, kurių jie ir verti. Su avižomis visiškai kitoniškai reikalas eina. Norint ant turgaus avižas mažomis partijomis perduodant ir truputį mažiaus gauni, bet avižas be perkupčių perka daug kitų žmonių, kaip va: visoki vežėjai, žmonės remizas po miestus turintieji, teip sau ponai, laikantieji arklus ir tt. Kadangi avižos tokiose-pat aplinkibėse, kaip miežiai, pasėtos daug geriaus užderės ir kadangi daug lengviaus paskui už gerą prekę parduoti, tai aš rodičiau jums miežių tiek tiktai tesėti, kiek neatmestinau sau reikalinga, o kas po mėšlų numėžtų rugių ir bulvių arba po burokų, morkų lieka — vis tai avižoms paskirti. Dobičiai į miežius įsėjami teip-pat gerai užaugs ir avižose. Tiktai ant užpilamų, užtvinstančių laukų, kame vasarojas išguła, miežių užaugimas ir tikresnis. Avižos gerai užauga po vikių, žirnių, dobių, bet po tų žolinių mėš paprastai

žieminius javus sėjame. Gera teip-pat ir avižoms vieta po žieminių javų, ant dobių sėtų.

Ukininkams, norintiems pas save užvesti dauglaukinę ukę, priduriame čia keletą surašimų, kaip nekuriuose gerose ukėse ir padalinta žemė.

Va penklaukinė ukė:

1. *Pudimas*, mėžlu užmėžtas, rapukais (bulvėmis) apšodintas.

2. *Rugių laukas*: rugiai ir kviečiai.

3. *Daržovės*: bulvės ir morkos.

4. *Vasarojas*: miežiai ir avižos su dobišais.

5. *Rugių laukas*.

Va vėl aštuonlaukinė ukė:

1. *Pudimas*, mėžlu numėžtas, vikiais, žirniais arba garsvičiais apšėtas:

2. *Rugių laukas*.

3. *Daržovės*.

4. *Miežiai ir avižos* su dobišais.

5. *Pjaujami dobišai*.

6. *Ganomi dobišai*.

7. *Rugių laukas*.

8. *Avižos*.

Antgalo dar priduriame vieną aštuonlaukinę ukę:

1. *Pudimas*, mėžlu užmėžtas, žirniais ir vikiais apšėtas.

2. *Rugių laukas*.

3. *Avižos*.

4. *Dobišai*.

5. *Dobišai*.

6. *Pudimas* ant pusmėšlo.

7. *Bulvės*.

8. *Avižos*.

VI.

Ar avižos reikalauja mėšlo, o jei reikalauja, tai kokio?

Avižos niekad po šviežio mėšlo neina; tą jau galėjome matyti ir iš augščiau pridurtų paveikslų dauglaukinės ukės. Užtai avižos mėgsta senesnius mėšlus,

nuo dviejų, trijų ir daugiau metų. Iš jų, ačiu savo ilgoms, stiprioms ir skaitlingoms šaknims, avižos iščiulbia atliekamas pasotinančias daleles.

Ne siki tikrai matėte, kaip dvaruose ant lauko pavidale baštų arba pilkų miltelių barsto pirktus, *pramanitus mėšlus*, kurie pas mus neteisingai *milttais*, *pelenais* arba *druska* vadinami ir. Tie miltelai savip turi tas-pačias pasotinančias daleles, pigiai vandenije pasileidžiančias, kurios ir kučių (tvartų) mėšle. Dėlei to apibarsčius tais mėšlais lauką, galima didį javų padauginimą apturėti.

Vieni iš tų mėšlų, vadinami *fosforitai* (kauliniai miltelai, superfosfatai, Thomaso miltelai) savij turi fosforinį peną, kurs prisideda prie sutaisimo grūdų; kiti vėl, kaip *salietriniai*, turi savij tokį peną, kurio ko-daugiausiai ir galvijų mėšle, ir kurs ko-daugiausiai prisideda prie užaugimo trąšių šiaudų. Vėl ir taisomi *potasiniai* mėšlai.

Abelnai pramaniti mėšlai — tai nepigus daiktas ir juos avižoms imti ne visuomet užsimoka, todėl geriaus anų avižoms ir neimti.

Vietoj tręšimo žemės pramanitais mėšlais čion kitus mėšlus nurodysiu, kurie ir labai tinka avižoms.

Visi gangreit žinome ir čia jau nė jokių paaiškinimų nereikia, kokį veikimą ant žieminių javų užderėjimo turi vadinamas *lubinas*, ant šviežio mėšlo pasėtas ir apartas. Bet nuo nesenei lubiną ir avižoms sėti pradėjo liepos mėnesyje, tuojaus nurinkus žieminius javus. Tokie sėjimai *terpuvaisiais* vadinasi, nes sėjami buna vienus javus nupjovus, o prieš kitų javų sėjimą apariami; tada jie puikų mėšlą sutaiso. Norėdami apturėti naudą iš terpuvaisių, reikia tuojaus po žieminių javų, paveizdan rugių, nupjovimo juos į skirimas vietas sustatiti, o rugienas tuojaus aparti iki vidutiniško gilumo, na iki 6 colų. Ant priakėtos dirvos pavakarije, teip apie pusdienius, pradeda sėti ir teip sėja, idant ant margo du puru išėitų. Per naktį žemė raso drėgnumo prisigeria, sėklos gru-

delai išbrinksta, o ant ritojaus anksti juos reikia priakėti. Jeigu dar netrukus po sėjimo vienas ir kitas lietus nulis, kaip tai pas mus dažnai per rugpjūtį atsitinka, tai ąubinas graįiai išdigsta ir ko-geriausiai žemę apšešėluoja. Vidurij liepos pasėti iki ąapkričio ąubinai suspėja gerai išaugti ir praįidėti. Teip elgtis su ąubiniais gerai ira, kada žemė ira sausa, ir nedaug savij turi drėgnumo; dirvai drėgnai esant galima kitioniškai apsieiti.

Birželo mėnesije, rugiams jau varpas išleidus, ąubinai sėjami ant ąaukų rugiais apsėtų ir iki sudigimo lieka be jokio pridengimo. Geltoniejie ąubinai, kurie tam tiksli ąabjusiai tinka, lietui nulijus sudigsta ir iki rugpjūtis ateis jau ant keleto colų nuo žemės pasikelia, vienok vis dar teip, jog dalgės užgriebti negali buti. Jeigu ąubinai augščiau paaugtų, tai ir pjauti reikia augščiau. Žiemos javams esant nurinktiems, ąubinai trąšiai želia ir prieš žiemą net ankštis gal užmegsti. Tas budas daug pigesnis ira, nes nereikia arti rugienų ir ąubinams sudigus, jie daugiau ąaiko augimui turi.

Toks ąubininių terpuvaisių sėjimas tuo blogas ira, jog birželo arba liepos mėnesiuose lietaus nesant, grudai gali visiškai nesudigti. Vasarai vėl lietingai ir šiškai esant ąubinai rugiuose teip suauga, jog rugius pjaunant podraug ir ąubinai nusipjauna ir tada rugius sunku ira išdžiovinti. Vienok neįiurint ant to, toks ąubinų sėjimas daugelij vietų ira prasiplatinęs.

Ačiu ąubinų sėjimui dirva lieka čista ir išpurenta; ąubinus-gi priarus, žemei daugibę žalo mėšlo suteikiame, o tai paskiaus duosningai susigražina grudais ir šiaudais. Reikia tiktai apie tą atsiminti, idant ąubinų grudai, sėklai paimti, sveiki ir daigus butų. Todėl ąubinus plonai išdėsčius ir išdžiovinus arba su kapone sumaišius reikia ąaikiti iki pavasario, o kas dar geriaus — tai ąaikiti ankštise ir tik prieš šv. Joną apkulti.

VII.

Kaip reikia sutaisiti rudenije avižoms žemė?

Atsimenant tai, kas jau augščiau pasakita buvo, jog avižos mėgsta drėgnumą, žemę avižoms taisant reikia stengtis joje ko-daugiausiai turėti drėgnumo. Todėl reikia saugotis pavasarije arti joms žemė, o stengtis visuomet jas sėti ant dirvos, jau *rudenije* apartos. Žemė rudenije aparta per žiemą savip daug drėgnumo suima ir, budama pavasarije nepajudinta, visą tą drėgnumą avižoms atiduoda; žemę-gi pavasarij priariant, jos viduris į viršų išeina, išdžiošta, drėgnumas prapuola ir avižos gerai užderėti negali.

Pas mus vienok paprastai ukininkai ąauką avižoms pavasarije aria. Vieni tą daro per apsileidimą ir tinginistę, nes nesuspėja rudienij aparti; kiti vėl sako, kad rugienos jiems esą reikalingos galvijų ganimui; dar kiti sako, buk tai žemė iš rudens aparta per žiemą susilieja (susiguli) ir apsidengia žieve. Ira teipo-gi ir toki, kurie sako, kad žemė pavasarije arta geriaus nuo piktažolų apsičistija ir geriaus išsidirba.

Norint labai guodojame nuomonę senų ir patirusių ukininkų, vienok tiems, kurie akliai prie savo seno įpratimo nori turėtis, iš augšto turime pasakiti, jog jie klista ir patįs save nuskriaudžia. Jie niekados gerų avižų neturės.

Kas nori gerą tų javų užderėjimą turėti, tur sau sikį ant visados pasisakiti, jog jis anuos sės ant rudens arimų, ir žemės avižoms paskirtos niekados pavasarije nedasilitės plugu. Ne vienas gal man pasakis, jog jis kartais ant pavasario arimo geresnes avižas turėjo, negu ant rudens; tai gal atsitikti, vienok iš to neišpuola, idant visuomet ant pavasario arimo sėti.

Gal atsitikti, jog sikį per dešimtį metų geriaus ant pavasario, negu rudens arimo javai uždera; bet ar-gi užsimokės dėl vienu abejotinu metų ir vieno abejotino užderėjimo per devinerius metus buti aklibėj ir nuolatai

nuopuolį turėti? — Kartais ir teip atsitinka, jog tos gerosios ant pavasario arimo avižos, vien tik ant pažiuros teip išrodo, nes į šiaudus išaugę; bet iškušus ir grudus pasvėrus persitikriname, kame teisibė ira. Persitikrinimui dažnai mokinti ukininkai tokius mėginimus dirbdavo: ant vienos veislės ir gerumo žemės vieną margą avižoms apsėdavo ant pavasario arimo, o kitą — ant rudens; kožną margą skirimai nurinkdavo, ir paskui skirimai kuždavo ir skirimai grudus ir šiaudus svarstidavo. Ir jų išvedimai visiškai mūsų stigavojimą patvirtina. Teip vienas ukininkas, per ketverius metus mėginimus daridamas, nuo avižų, ant rudens arimo sėtų, apturėjo po 768 gorčius grudų ir po 138 pudus šiaudų, o nuo avižų, sėtų ant pavasario arimo, ans apturėjo po 640 gorčių grudų ir po 114 pudų šiaudų.

Dažnai tie skirtumai dar didesni esti. Tie skaitlai ir tie stigavojimai tur mus pertikrinti tame, kiek tai męs prakišame, sėdami ant pavasario arimų. Menu, jog sutinkate, kad geriaus sėti avižos ant rudens arimo; dabar klausimas, kaip tai atlikti.

Čia galima dvejopai pasiegt pagal tai, kokia keno ukė: tas, kuris turi daug ganiklų ir keno javuose žolų nėra, o per tai givulai ant rugienų mitalo negali rast, tas tuojaus, rugius nukirteš, tur plonai ant 2—4 colų rugienas suarti, užakėti ir suvolioti (pikočioti). Teip užarus pasilengvina įėjimas į žemę drėgnumo; saulė geriau užgriebia tokią žemę; piktažolų sėkla, augstin iškešta, pradeda digti, o paskui antru arimu išnaikinta, jau nebekenkia javams, pavasarije pasėtiems. Praleidus nuo priminto čia žemės priarimo 4 arba 6, arba ir dar daugiau sąvaičių, paaugus jau gerokai piktažolėms, reikia antrą sikį žemę gilaus, ant 6—8 colų priarti. Tą arimą reikia gerai atlikti, suarti ligiai, ne perplačiai, o paskui išvagoti. Tas, kam stinga laiko ir išgalėjimo du sikiu žemę priarti, arba kas ilgai ant rugienų galvijus tur laikiti, tas gał pasikakdinti ir vienu arimu, bet šis

tur buti ant 6—8 colų gilumo išartas ir labai gerai atliktas.

Ten, kame žemė čista, be piktažolų, iš bėdos ir be antro arimo galima apsieiti. Keno vienok dirvos piktažolų privisę, šaltos, surugę, pelkiuotos, tas tur pasirupinti, idant prieš žiemą tas dirvas du sikiu aparti. Teisibė, su tuo daug daugiau darbo ira, bet užtai-gi javai geriau uždera ir tai už darbą užmoka. Po vikių, dobių, bulvių, žirnių tik vieną arimą teduodame. Rudenij galima glotniai atlikti avižoms arimą; o kad ant dirvos nesusirinktų perdaug vandens, reikia atsakančias vagas pervesti. Avižos teip mėgsta drėgnumą ir reikalauja ano, jog jeigu to drėgnumo ir truputį perdaug butų, tai tas nevodija, o žemėj plokščiai apartoj daugiau drėgnumo susilaiko.

Žemė, rudenije aparta, per žiemą gilaus iššala ir jos drėgnumas gilaus pasiekia; nuo to žemė pasigerina ir pavasarije, iki sėti pradedant, likusios piktažolės sudigsta; jos paskui sėjant akėčiomis išsidrasko.

VIII.

Kaip apdirbti reikia pavasarije avižoms žemė?

Žemė avižoms reikia sekančiu budu pavasarij apdirbti.

Kaip tik arklai ant dirvos nesimaknoja ir nelimpa prie akėčių žemė, tuojaus reikia imtis už darbo. Dažnai geriaus ira pasėti peranksti, negu pervėlai; geriaus pasėti į žemę ne visiškai išdžiuvusią, negu į perdžiuvusią. Norint kartais pasitaiko šalnos, bet avižoms jos ne labai kenkia, o jeigu anksti pasėjus, užeitų šalčiai ir lietūs, tai avižos visiškai nesudigsta ir neauga, iki oras neatšils. 1896 metuose mačiau avižas kovo mėnesije pasėtas; paskui užėjo šalčiai, lietūs ir sniegai, ir toks oras tęsėsi per visą mėnesį. Avižos it negivos gulėjo ir nedigo. Paskui pavasariui atšilus, koł da žemė išdžiuvo ir galima buvo prie jos prieiti ir sėti, daugiau savaitės reikėjo laukti; tada avižos, kovo mėnesije sėtos,

sudigo, trąšiai išaugo ir geriaus užderėjo, negu avižos vėlaus, balandžio mėnesyje jau į atšilusią žemę pasėtos.

Mokinti ukininkai dirbo bandimus, idant patirti, kokį veikimą turi ant pasimažinimo derlingumo javų pasivėlinimas su sėja. Turėdami tokį tikslą, jie išs rinkdavo šale viens kito 4—6 žemės šmotelus vienodo gerumo ir didumo, ir apsėdavo tuos šmotelus avižoms; apsėję vieną šmotelį laukdavo savaitę ir paskui apsėdavo kitą, tai ira pirmutinį šmotelį apsėjo 1 balandži, antrą — 7-tą, trečią — 14-tą, penktą — 28-tą balandį, o šeštą — 5-tą gegužės. Avižoms užaugus, jos skirimai budavo nupjautos, suvežtos, iškuļtos ir susvarstitos, ir visuomet pasirodidavo, juog avižos ko-anksčiausiai pasėtos ko-geriausiai užderėdavo.

Persitikrinę, kad reikalinga avižas anksti sėti, per-einame prie apdirbimo joms žemės.

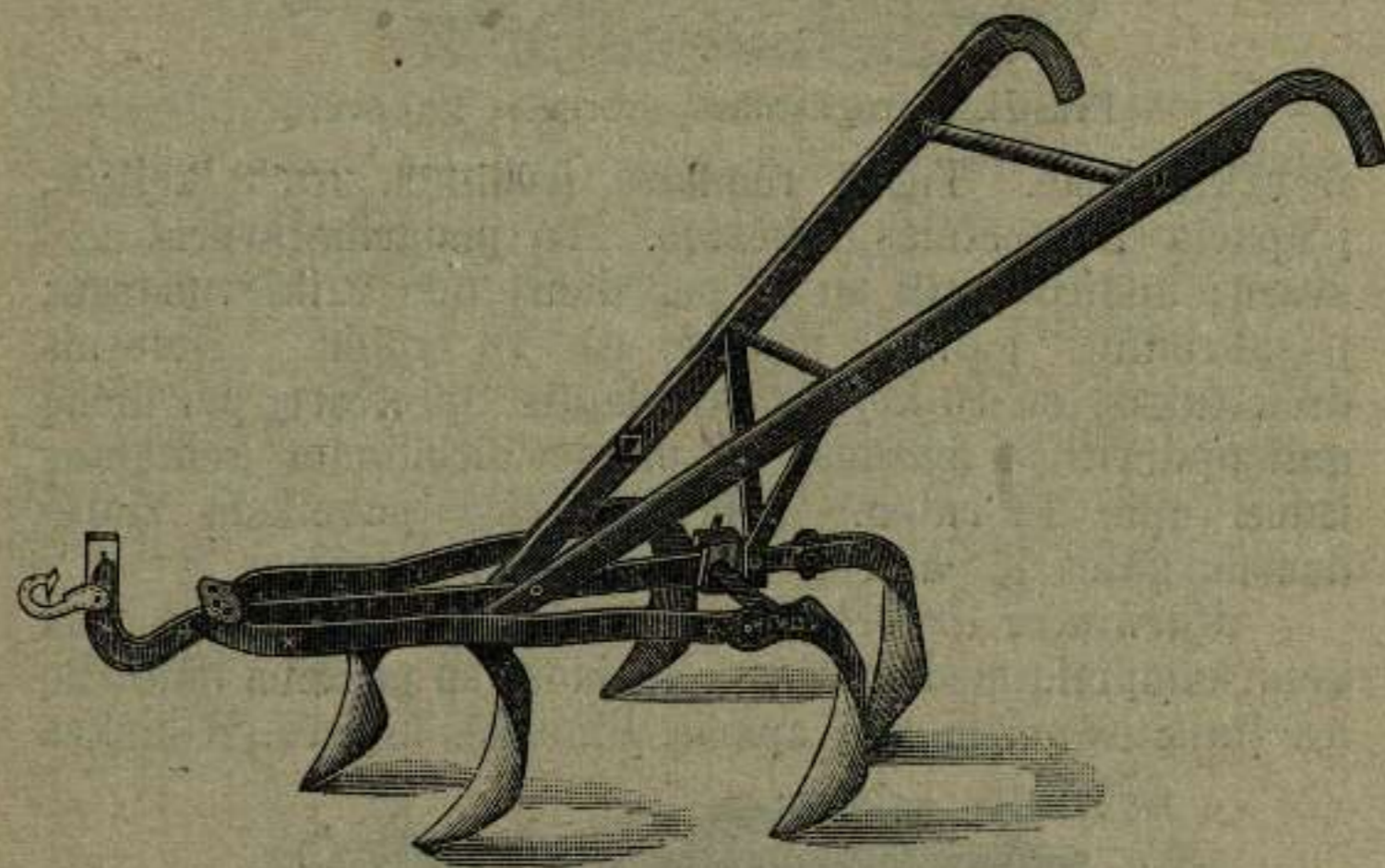
Apartą iš rudens žemę prieš sėjimą reikia gerai perakėti gelžinėmis akėčiomis, nes tiktai tokios akėčios ganėtinai įlenda į žemę, gerai ją išpurena, išrauja pikta-žoles ir sutrupina grumstus. Medinės akėčios tam darbui netinka, nes jos tik paviršium žemės eina.

Sunkesnes akėčias turintiems užtenka akėjant ir vieną kartą su jom pereiti, bet su lengvesnėms akėčiomis ta pačia vieta reikia pervaziuoti keletą sikių. Teisibė, vis tai teipogi priguli nuo kietumo žemės, nuo jos su-puolimo, sužėlimo. Ukininkas turi atsiminti, idant butų nudrėksta žiemos žievė, butų išviļktos piktažolės ir ant viršaus atsirastų šviežia žemė.

Žemei teip apdirbtai esant, reikia pasėti avižos ir pereiti per jas su ipatingomis padarinėmis, kurios terp ukininkų mažai tėra prasiplatinusios, o tuo terpu labai naudingos — tai ira drėkstukai, kultivatoriai, purininkai ir kitos panašios padarinės. Dvaruose jau visur jas arba turi, arba dabar taisosi, bet tos padarinės ten ira didei sunkios, ant 4 arklų arba jaučių ir dėlei to sodiečiams ukininkams jos netinka. Vienok ira padarinės

lengvesnės, ant dvejeto arklų, kurių visiškai užtenka tam reikalui.

Ant pirmutinės vietos pastatysiu vadinamą *ameriko-nišką kultivatorių*. Jis susideda iš gelžinių rėmų, nuo kurių eina į apačią 5 capai; prie jų prišrubuojamos ira plieno noragėlės. Nuo rėmų į viršų eina medžio ranka-vietėlės, kad butų už ko jį laikyt; iš prišakio ira šukos ir regulatorius, kuris tam vartojamas, kad daugiau arba mažiau įleisti kultivatorių į žemę, arba kad įleist jį į vagą arba iškelti. Pora arklų į tokį kultivatorių ikin-

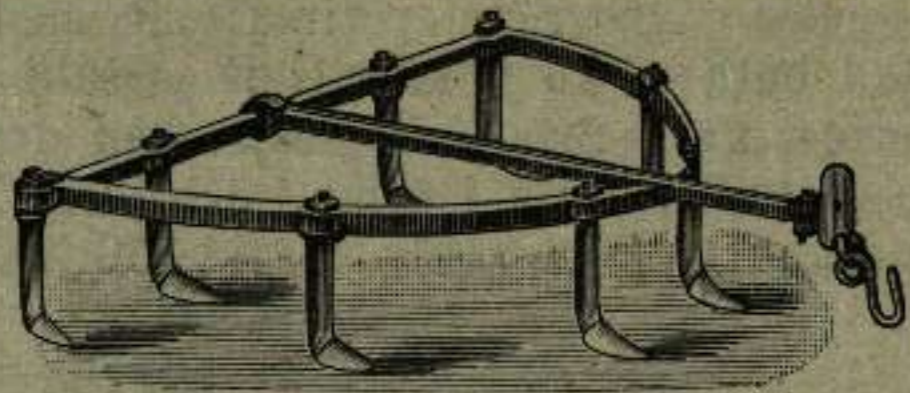


Amerikoniškas kultivatorius.

kitų ant dienos apdirba nuo 2 iki 3 margų. Lengvesnis sveria 65 svarus ir parsiduoda už 15 rublų. Stipresnius arklus turintis gali vartoti sunkesnę kultivatorių, su 7 noragėlėmis, vienu ratu ir rankavietėlu; tokius pa-duoda už 23 rublus. Prekė tų kultivatorių, kaip ant vienos ukės, gan didi ira, bet gali keli ukininkai susi-tarę įsitaisiti sau tokį kultivatorių; geras kalvis, žiurė-damas į paveikslą arba modelį, ir gal padariti tokį kultivatorių; namiej daridintas prekiuos ne daugiau

8—10 rublų. Reikia tik atsiminti, idant noragėlės padaritos butų iš plieno, o joms nudilus, naujos įtaisitos.

Antra padarinė — tai *prusiškas drėkstukas*, kurs susideda iš pusapskritų gelžinių rėmų ir lazdos per jų vidurį einančios, prie kurios pritašomas ira regulatorius



Prusiškas drėkstukas, sverentis 120 svarų.

ir užkinkimas. Tuose rėmuose įsodintos ira 8 kojitės, į apačią it lopetėlės iškėstos. Ta padarine sveria 120 svarų; apdirbti gali su ja per dieną nuo 2 iki 3 margų; pasidirbdinti galima namiej už 10 rublų. Didesnis drėkstukas, su 10 kojičių, sveriantis 160 svarų, per dieną gali apdirbti 4 margus, ir namie dirbdinant reikalaus išdėti apie 12 rublų. Į pridėtą čion paveikslą žiurdamas, galės jį padirbti kožnas geras kalvis.

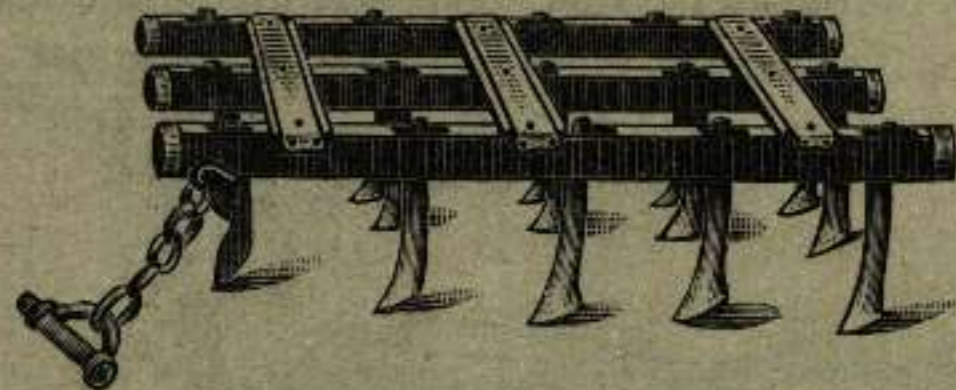
Markiniai drėkstukai susideda iš trikampių arba keturkampinių medžio rėmų, kuriuose su pagalba muterkų ira įtaisitos gelžinės, į apačią platesnės kojitės. Ukiškas



Trikampinis drėkstukas.

trikampinis drėkstukas sveria du pudu ir 10 svarų, tur devines kojites ir per dieną apdirba vieną desetiną, arba gangreit $2\frac{1}{3}$ margus, Vilniuj prekioja jie po 15 rublų, o pas save namie dirbdinant gali prekiaoti kokius 8 rublus. Vienok geresnis ira keturkampinis drėkstukas su 15 kojičių, 150 svarų sveriantis ir per dieną atliekantis nuo 3 iki 4 margų. Porai arklų jis persunkus ira, bet

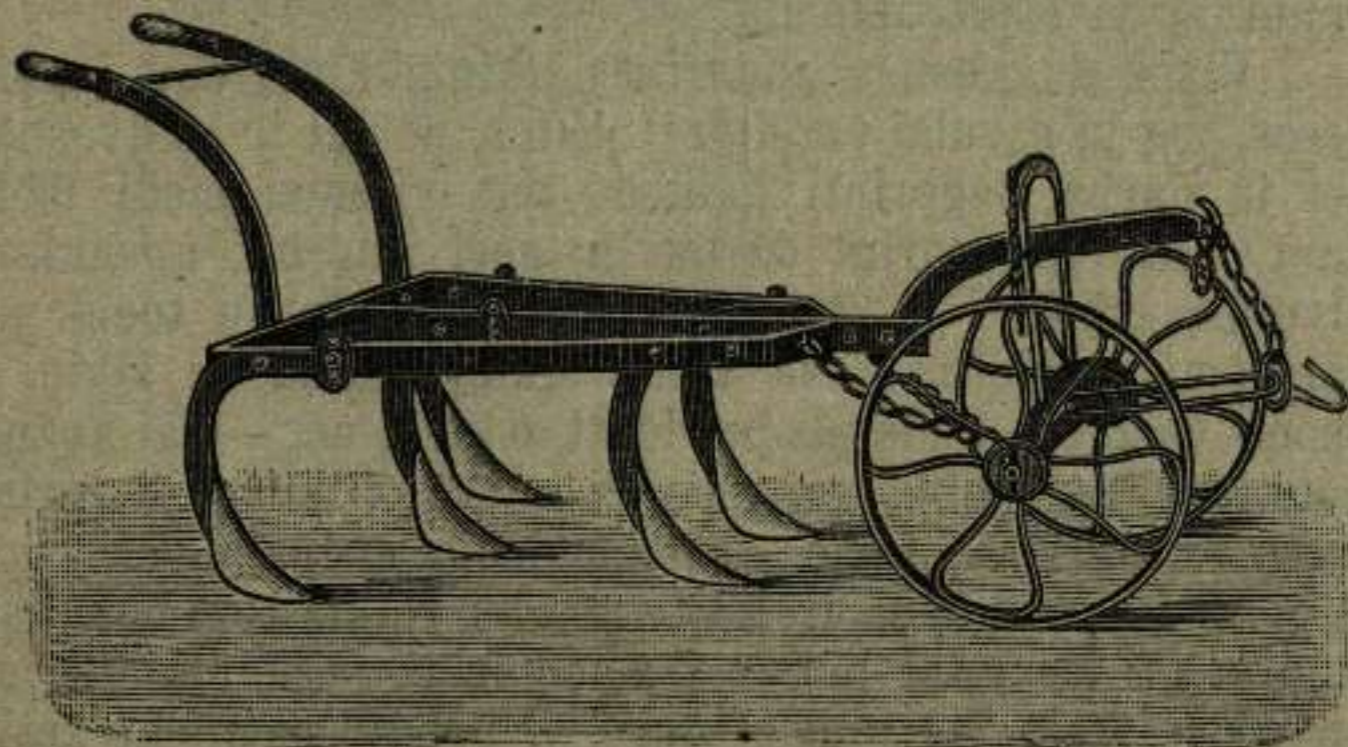
jį galima pamažinti, vieną kojičių eile atmesti. Toks drėkstukas iš ažuolinio medžio namie padirbdintas geleže apkaustitas ir 15 kojičių turintis, prekiuos 12 rublų;



Keturkampinis drėkstukas.

mažesnis-gi su 12 kojičių — 10 rublų. Krautuvėse daug brangiaus ima; bet, kaip iš pridurtų paveikslėlių regijama, tai darbas ne pergudrus, už tai ir namie geras dailidė ir kalvis gal gerai anuos padirbti.

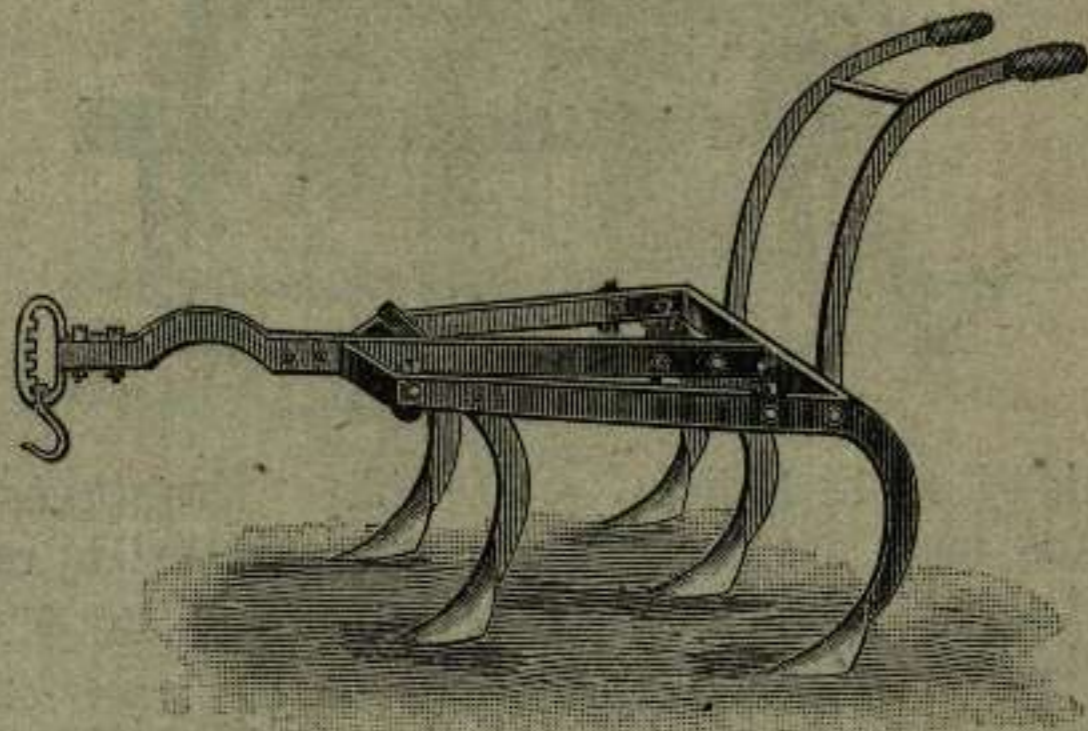
Drėkstuką sau namie taisant, reikia visuomet atsiminti, idant regulatorius ir užkinkimas butų įtašiti ne iš šalies arba iš vidurio, bet vienoj kertėj; kojitės ir atsakančiai tur buti padaritos. Drėkstukų kojitės nusidilina, todėl reikia jos karts nuo karto privirinti ir paaštrinti.



Lublininis purintojas.

Lublininis purintojas panašus ira į amerikoniškąjį kultivatorių; jis susideda iš rėmų ir iš 5, prie jų pri-

taisitu, kojičių su žagrelėmis. Lengvesnis, be ratelių, sveriantis 110 svarų, krautuvėse už 16 rublių parduo-
damas, o sunkesnis su gelžiniais dviračiais, 236 svarus
sveriantis, — už 24 rublus. Šis paskutinisis darbą geriaus



atlieka, bet ant poros kaimiškų arklų gali būti persunkus. Plieno žagrelėms nusitrinus, reikia naujos paimti.

Ira dar ir kitos šioms panašios padarinės, bet čion aprašitos ir pigiausios ir praktiškos; geram žemės išdir-
bimui jų visiškai užtenka.

Visos sunkesnės padarinės ukininkams tuom ira ne-
geros, jog jų givulai persilpni. Šitos, norint ir lengvesnės,
bet jų darbą pagerinti galima, ant viršaus medį užde-
dant. Ratelai, norint darbui ir geri ira, bet apsunkina
givulus, o ir be jų galima apsieiti. Kaip su tomis pa-
darinėmis apsieiti, kada vieną siki, o kada du sikiu su
anoms važinėti, kada jas prislėgti, o kada ne, — tai kožnas
pats tur numaniti; tai priguli nuo to, ar mės turime
kieta ar minkštą žemę, ar supuolusia ar palaidą.

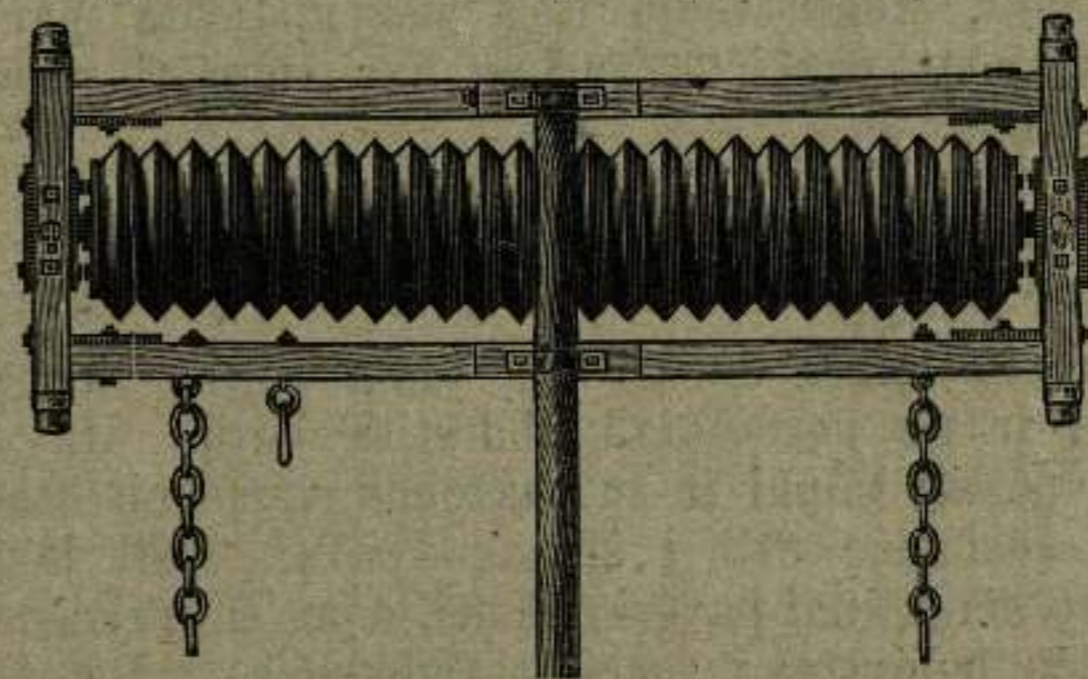
Visi drėkstukai ir kultivatoriai veikia teip-pat, kaip
ir plugas; jie gilai įlenda į žemę ir ją sujudina, tik ne-
apverčia, kaip tai plugas daro, ir per tai pasilieka žemėj
daugiau drėgnumo.

Pasėjus avižas išilgai vagų pereina su drėkstuku
arba kultivatorium; kojitės šitų įnagių turi būti į žemę

įlindę ant 4 colų. Sėklą pridengus, jeigu norime, tai
ant avižų galime pasėti dobilus; o suligint žemės paviršiui
ir dobių pridengimui vartojame lengvas gelžines, o net
ir medines akėčias. Norint drėkstuku avižos gana gilai
į žemę suleidžiamos, bet tai nekenkia jų sudigimui ir
augimui. Sudigimas nuo to ant vienos-kitos dienos tik
pasivėlįs, bet užtai-gi grudas gulės drėgnoj žemėj, šak-
nelės iš jo gerai suaugs ir žoliną priderančiai maitis.
Tiktai teip dirbant, reikia ant margo ant kokios poros
gorčių sėklos daugiau paimti, nes nekurie grudai, per-
gilai į žemę įpuolę, gal nesudigti.

Kiti vėl ukininkai išpradžios žemę drėkstukais ir
kultivatoriais sutaiso, paskui jau avižas sėja ir gelžinėmis
akėčiomis priakėja.

Labai dažnai avižas pasėjus ir jas priakėjus pa-
viršiui suliginti ir dobilams pridingti vartojamas velenas,



kurs sudaužo grumstus, išpaudžia akmenukus ir teip
suligina paviršį žemės, jog paskui galima nupjauti javus
pagal pačią žemę. Geriausias velenas ir žiedinis, bet
tas su viena torieškų eile prekinoja 45 rub.; nusipirkus
gatavas torieškas ir jas į rėmus įsodinus, išlaidos nupuš
iki 30 rublių. Tada jį platesnį, arba siauresnį galima
padirbti, žiurint ant savo givulų spėkos.

Ta padarinė ira labai naudinga ir kožna turtingesnė
ukė turi aną turėti; jas galima vartoti ne tik vasarajui

voloti (prikočioti), bet ir pievoms liginti, priartam mėšlui volioti ir tt. Medžio velenas (vołas) — menkesnės vertės, bet jeigu ans tur žiedinį veleną pavaduoti, tai ant jo turi but užkalti stori gelžiniai žiedai. Geriausiai butų keliems ukininkams susidėjus gelžinį veleną nusipirkti ir kožnam paeilui juo naudotis.

Volojant avižas reikia tai atsiminti, jog šlininai ir baltžemiai velenu sutrupinti, lietui gerai nulijus supuola ir prisidengia žievele, kuri gali sušaikiti sudigimą, nes silpnas diegas neįstengia perdurti žievelės. Norėdami to pasisaugoti ant tokių žemių avižas prikočioja joms sudigus, kada jau dvi plunksnelės anos turi. Kočiojimas tokiems jauniems daigams nieko nekenkia; prispausti prie žemės, jie dar su didesne spēka augstin pasikela ir sudigsta. Kiti ant tokios žemės leidžia lengvas akėačis, bet vistik kočiojimas turi but už geresnį palaikitas.

Žinant, kokiū būdu turi but apdirbta pavasarije žemė avižoms paskirta, turime dar sugrįžti prie pačio avižų sėjimo.

IX.

Kokiū būdu turi but avižos sėjamos?

Labai svarbiu daliku ira, idant sėkla vienodai, ne perdaug ir ne pertankiai išbarstita butų. Javai pertankiai pasėti silpni ir su mažomis varpomis išauga, o apačioj susimušę esti į šiaudų kruvą. Reti javai vėl nepadaro užtektinai pavėsio žemei, o per tai pradeda augti piktažolės ir avižas nusmeigia (nustelbia). Retos avižos ataugas išleidžia, o dėlei to grūdai ne vienodai pribrešta ir išduoda grūdus ne vienodo gerumo. Geriausiai, jeigu avižos mažai tesikeľmuoja ir iš vieno grudo neišduoda daugiau 3 diegų. Kiek avižų ant vieno margo pasėti — tai nuo daugelo aplinkibių priguli. Ant riebios žemės, čistos, gerai mėšlu nutreštos sėjasi rečiau, negu ant žemės bļogos, piktažolėmis apkeistos ir liesos. Ant sausos žemės daugiau sėklos išėina, negu drėgnos. Grūdus storiaus pridengiant, reikia tankiau pasėti, negu prie

mažo priakėjimo. Vėlaus ir bļogesnę sėklą sėjant, daugiau reikia išsėti, negu anksti sėjant ir gerą sėklą. Vidutiniškai ant paprasto lietuviško margo (į vałaką jų eina 30) reik rokuoti sėklos 58 gorčius, tai ira pustrėčio puro be dviejų gorčių.

Pas mus gerų sėjikų nestinga, todėl paprastai javai vienodai ir ligiai pasėti esti. Javus sėja rankomis arba mašinomis. Mestinės sėjamos mašinos, kurių daugelij dvarų pasigauna, ir kurios sėklą ant žemės išmeta, mažesnioms ukėms netinka, nes ira brangios, o jų darbą galima atlikti ir ranka sėjant.

Užtai-gi vadinamos *eilinės sėjamos mašinos* turėtų prasiplėtatinti tarp ukininkų ko-plėčiausiai. Tos mašinėlės nemeta javų ant žemės iš augšto, bet iš trimitėlių pagalt žemę einančių; grūdus išdeda eilėmis ant vienodo gūlumo ir toľumo vienas nuo kito. Prie mašinos ira tam tikri prietaisai, kurių pasigaunant galima permaitinti grūdų atstumą vienas nuo kito, arba jų sudėjimo gūlumą. Bet tas, kurs eilinę sėjamą mašiną norėtų sau įsitaisiti, tur atsiminti, jog tokia mašinėlė tinka tiktai gerai išdirbtai ir nuo piktažolų nuvalitai žemei, o teipo-gi laukams, kame nėra akmenų nė keľmų. Žemė prieš sėjimą tur buti teip išdirbta kultivatoriais ir akėčiomis, kad pasėjus užtektų vien velenu prikočioti, idant grūdai likusieji, netičioms ant žemės paviršio galėtų buti į žemę suspausti. Sunku čion butų aprašiti sudėjimą ir budavonę sėjamu mašinų, nes tam visa kniga reiktų paskirti; bet mes čion primisime, jog tokias sėjamas mašinas didesniuose miestuose, kaip Vilniuje, galima nusipirkti.

Dar sikį priminame, jog grūdai tų mašinų pasigaunant pasėti, vienodai žemėje guli ir guli teip gilai, kaip mes patįs norime; paskui vienodai sudigsta, vienodai prispėja; čion mažiaus reikia vielos, nes grūdai neprazusta nuo pergūlaus išėjimo; sėti vėl galima kožname laike, net prie didelo vėjo. Todėl, duokim, Saksonijoje ir Čekijoje galima nuvažiuoti keletą milų, kitoniško sėjimo, kaip eilinio mašinomis, nesutiksi.

Dabar vėl prie mašinų grįžtu. Jos, kaip dvarams, ir didelės ir iskarto užima barą 25 eilų platumo ir ir traukiamos dvejato arba trejato arklių. Bet ukininkams tokios mašinos netinka. Jiems geros, mašinėlės su 3



arba 4 eilėmis, kurios dviejų žmonių, kaip iš paveikslėlio pridurto galima matyti, gal buti pavežamos ir prekioja nuo 40 iki 50 rublių.

X.

Kokią avižų veislę turime rinkti sėklai?

Kožnų javų įvairias veisles turime, įvairaus, žinoma, ir gerumo. Teip-pat ir avižų ir apie šešiasdešimtis atmainų. Žiemą jau reikia sau tokią avižų sėklą susitai-

siti, kokią pavasarije norime sėti. Labiausiai atsakanti bus ta veislė, kuri vienodose išligose su kitomis veislėmis ko-daugiausiai grūdų išduoda. Turint tokią veislę daugybę sunku ir vienu žodžiu pasakiti, jog ši arba ta veislė geresnė ir. Ir veislės *vantinės*, kurių varpos išaugę nuo šiaudinės lazdelės į visas puses ir veislės *karuninės*, kurių varpos ant šiaudo kabo iš vienos pusės. Ir veislės avižų baltų, geltonų ir juodų; ir ankstibos, kurios drauge su rugiais prieina, ir prieinančios pradedant kviečius pjauti, ir da vėlibos, kurios prispėja baigiant kviečius pjauti, o net ir dar vėlaus. Ir atmainos sausumą išturinčios, o vėl kitos drėgnumą milinčios. Sunku ir pasakiti, kokia veislė kožnai vietai ko-geriausia ir, nes visų sėklų ukininkas pas save mėginti negali. Dėlei to ir tičioms įtaisitos *ukiškos mėginimo stacijos*; ten darosi visoki javų mėginimai. Ten tai ant vienodų žemės šmotelių sėjasi įvairūs javai. Javams digstant ir augant žmonės įsitėmija, ar gerai javai šalnas išturi, teipogi sausą ir drėgnumą; kada pribrešta, ar sugula, ar ne, ar grūdai varpose standžiai turėsi, ar lengvai išsiberia ir tt. Nu-pjovus, kožną veislę skiriami iškulia, ir jos grūdus ir šiaudus susvarsto. Paskui jau daromi apokavimai, kiek ši arba ta veislė, duokim ant margo, išdavė purų javų ir kiek pušų šiaudų; žinias apie tai apgarsina laikraščiuose, idant visi žmonės tai žinotų ir iš tų žinių galėtų pasinaudoti. Užrubežėje tokių stacijų daug ir ten jau senei daromi tokie mėginimai. Pas mus apie tokias stacijas nesigirdžia, bet Lenkijoje pagal Garvoliną Sobiešine (per Ivangrodą) ir tokia stacija pas mokintą ukėšą Dr. A. Sempołovskį. Ant tos stacijos Sobiešine jau buvo dariti patirimai su visokiomis avižų veislėmis ir dabar žinoma ir, kurios avižų atmainos gerai uždera Lenkijoje.

Teip-pat vienas šviesus lenkas Stanisłavas Chełchovski per 3 metus savo dvare darė patirimus kasmet su 20 visokių avižų veislių.

Pasiremiant ant tų patirimų, galima sakiti, jog geros ir šios avižų veislės;

Lublininės avižos (Rychlik lubelski); grudai apibalčiai, šiaudai gerai išauga ir nelabai pasiduoda rudims. Tai yra ankstibiausia avižų veislė; ji prieina drauge su vėlibomis rugių veislėmis.

Geļtonosios leutevicinės avižos iš Saksonijos paeina, kame Šteigeris Leutevic jas ten pagerino. Jų šiaudai, pelai ir grudai yra geltoni; nuo to ir jų vardas paeina. Suspėja drauge su vėlibomis kviečių atmainomis.

Tos dvi avižų atmainos rokuojasi geriausiomis, bet ir tolaus sekancios veislės teip-pat pasirodė geros esą:

Hopetovn — angliskos avižos su baltais rupiais grūdais ir su stundžiais šiaudais. Suspėja podraug su kviečiais.

Heinò avižos su augštais vandeniniai - baltais šiaudais ir su ilgais ne labai rupiais grūdais. Suspėja baigiant kviečius pjauti.

Dupavinės avižos paeina iš Čekijos; grūdus ir šiaudus tur didei baltus. Suspėja tarp rugių ir kviečių pjovimo.

Danijos avižos su geltonais rupiais grūdais ir su tvirtais šiaudais. Jos paeina iš Danijos; jos reikalauja daugiaus drėgnumo, negu kitos avižos.

Ankstibosios avižos - milžinai paeina iš Vokietijos; anksti suspėja; grudai balti, šiaudai augšti.

Derlingiausiosios avižos (Überfluss) iš Vokietijos paeina.

Dar yra daug ir kitų avižų atmainų, kaip va: *Kanados avižos*, *Žuvėdijos*, *Amerikos* ir tt.

Daugelį iš tų atmainų galima gauti pas dvarponius, arba Vilniuje tam tikrose krautuvėse. Norintis pigiau būdu prie geros sėklos prieiti, išpradžios gal mažiaus sau grūdų nusipirkti, vieną arba du pudu, nes tokie grudai iš tolimu kraštų atkviesdinti brangiai apsieina. Tuos grūdus reikia ant ko-geriausios žemės pasėti, ne pertankiai ir atsakančiame laike nupjauti. Iš to jau apturėsime tiek, jog ant ateinančių metų visai sėklai išteks.

Norintis vienok igitą gerą sėklą ant ilgesnio laiko pas save užturėti, tur sekanciuose metuose kasmet ant lauko ko-geriausius javus išrinkti ir nuo jų tiktai puse nuo viršaus varpų nupjauti, nes grudai nuo varpų viršaus yra ir rupesni,

ir vienodai pribrendę. Grūdai skirimai sukavoti sėjami skirimai ir, jiems suaugus, jau visam laukui turėsime sėklą.

Antgalo reikia ir tai atsiminti, jog avižų veislė ko-geriausiai užderanti ant sunkios žemės, teip-pat ko-geriausiai užderės ir ant žemės vidutiniškos ir ant silpnos, ir dėlei to nereikia pasitikėti ant tokios avižų veislės, kuri tik nusiduoda ant nekurišios vienos žemės. Ant lengvų žemių visuomet geriaus yra sėti ankstibas atmainas, o ant sunkių velibesnias. Vienok vasarai sausai esant skirtumas įvairių avižų veislių pribrendime teip susimąžino, jog gangreit visos per vieną savaitę suspėja.

XI.

Ar sudigus avižoms dar reikia apie jas rupintis?

Avižos sudigsta per 10—12 dienų po jų pasėjimo, bet orui šaltam esant sudigimas ant 3, o net ir 4 savaitių pasi-velina. Jeigu pavasarije, avižoms sudigus, šalnos atsiranda, tai avižos nugeļsta, o paskui paraudonuoja. Lietui nulijus ir keletui šiltų dienų užėjus, avižos paprastai pasitaiso.

Prišmeižtose dirvose ir avižoms silpnai augant tuojaus iš pavasario pradeda augti garšvičios ir kitos geltonos piktažolės. Toms piktažolėms perdaug išsiplatinus ir išsi-kerojus, jos avižas nusmeigti galėtų. Dėlei to, jeigu tokių piktažolų perdaug atsiranda, reikia jas su šaknimis išrauti.

Ant juodžemių dažnai avižose išauga teip kitų vadinamos *avižikės*, su juodais aštriais grūdais, ilgais akuotais užsibaigiančiais. Kartais jų tokia daugibė suauga, jog visiškai avižas ar kitus javus prapuldi gaļ. Kame toks pavojus nuolatai esti, pavasarije su avižų sėjimu tolei reikia laukti, iki žemėje esanti avižikių sėkla visiškai nesudigs. Tada akėčios ir drekstukai išraus sudigusias piktažoles, jas išnaikīs, o avižos paskui luosai galės augti. Juodžemės paprastai ilgiaus drėgnumą užturi, dėlei to norint pasivėlijimas sėjime sumažīs javų užderėjimą, bet užtai-gi suturės jų visišką prapuolimą.

Žemėse neišdirbtose, negilai sujudintose ir šlapiai artose avižose didžios usnių guštos atsiranda. Tuos žo-

linus ko-geriausiai ilgą peilu išpjautiti ir galvijams supenėti. Vokietijoje kas to nedaro, ir tam žolinui pribrešti ir savo sėklą po apigardę platinėti leidžia, tas pinigiską baudą tur mokėti.

Jeigu laukuose ant avižų rudis atsirastų, tai varpas jų daliastas reikia išrauti ir sudeginti. Ant avižinių rudžių iki šiolei nėra išrasta vaistų, nes tie gribelai ant visokių žolų ir kelmelių auga ir vėjo ant javų užnešami esti. Rudžių saugojantės ko-geriausiai yra imti sėklą anksti prispėjančią su stundžiais ir drutais šiaudais. Avižos vėlivesnės su minkštais šiaudais greičiau rudžių užpuolamos esti.

Kartais ant avižų atsiranda musės ir kiti kirminai, jas kremtant. Norėdami pasisaugoti nuo iškadės, jų daramos, reikia anksti avižas sėti, nes tada, dar tiems iškadininkams neatsiradus, avižos sustundėti suspės ir jau iškadininkų nebatbos.

XII.

Kaip turi būti avižos nurenkamos?

Kad visiškai prispėtų, ankstibosios avižos reikalauja nuo 80 iki 100 dienų, nuo pasėjimo skaitant; vidutiniškosios — nuo 100 iki 115, o vėlibosios — dar daugiau. Šlapiems metams esant, tie skaitlai dar ant keleto dienų pasididina. Avižos niekadės ligiai, vienodai neprieina. Pirmučiausiai nubalsta viršutinės varputės, ir todėl, norėdami maž-daug vienodus grudus turėti, tada reikia pjauti, kaip avižos visiškai prispėję yra per pusę varpos, norint apatinę varpos pusę visiškai da apižalė butų.

Tokiame laike nurinktos avižos nenubėra ir gerus, ligius grudus turi. Ėaukiant, iki visa varpa nubals ir paskui pjaunant, viršutinė varpos dalis nukris, o pjaunant avižas peržalas, kulant pusę grudų šiauduose paliks.

Avižas labai dideles galima pjautuvu pjauti ir saujose iki išdžius laikyti. Gerai yra avižas su strinka dalge pjauti, ir jeigu avižos čistos yra, tai rišėjas, iš užpakalo einantis, gal tuojaus jas į mažus pėdelus rišti ir po 4—6 į mažas kruvikes sustatiti, o, porą dienų praleidus,

vėl perstatiti. Jeigu taip nupjautos avižos butų žolėtos arba su dobilais, tai geriau yra jų į pėdus nerišti, bet palikti saujose iki išdžius. Pjovimas avižų augštai išaugusių su ilgakočia dalge nėra geras, nes į pradalgės avižas atmetant ir paskui jas grėblais grėbstant daug avižų nusibarsto. Podraug su tuo grėbstitų avižų kulimas yra sunkesnis ir menkesnis, negu avižų į saujas arba pėdus surinktų.

Visi žinome, jog avižos išlengvo sudigsta ir todėl sunkiai išauga. Dėlei to ukininkai ilgai jas ant laukų pradalgėse arba pėduose laiko. Lietams nulijus šiaudai truputį apkirmija ir kulant grudai lengviau išbėra.

Bet ar tai gerai yra? Avižoms ilgai ant lauko liekant, lietai jas perlija, o nuo to avižų grudai pajuo- duoja, o šiaudai, keletą sikių suliti ir ne visiškai išdžiuve, pelėšiais atsiduoda.

Atžagariai, avižos, idant lauke apdžiotų, ten neilgiaus vienos savaitės tur testovėti, ir prie gero ir skubaus jų išdžiovimo daug prisideda avižų pėdų perstatimas.

Prie ankstibo avižų nuo laukų nurinkimo norint iškušus ir liks truputis grudų šiauduose, tai tie grudai neprapuš, nes geresnį pašarą turėsime. O avižoms ilgai pradalguose, arba kupetose ant laukų gulint, tiek avižų nubėra, jog avižienos rudenije it apsėtas laukas žaluoja.

Tiktai savam laike nurinktos avižos duoda gerus avižinius šiaudus, kurie be jokios blėdies karvėms gali būti supeniami ir nuo jų pieno neatajama. Sugadintas pašaras visuomet blogus vaisius išduos, o sveikas geresnis yra net už kvietinius šiaudus.

XIII.

Svarumas ir vertumas avižinių grudų.

Gėrose gospadoristėse nuo margo gaunama pas mus truputį daugiau 26 purų avižų, o nuo desetinos truputį daugiau 40 purų. Tai nėra ko-didžiausias užderėjimas: vienas Voketijos ukininkas (Bezeler iš Vende) nuo margo

apturėjo 63 avižų purus. Šiaudų nuo margo galima turėti nuo 40 iki 110 puđų.

Avižinių grūdų svarumas ne vienodas ir; vidutiniškai rokuojame, jog puras sveria 2 puđu ir 25 svarus. Gerai avižų sėklai esant ir avižoms nuo sunkios žemės nurinktoms, puro svarumas gali net iki 3 puđu ir 11 svarų pasikelti, o vėl prastai veislei ir lengvai žemei esant puro svarumas gał iki dviejų puđu ir 6 svarų nupulti.

Avižas ko-geriausiai ir ant puđu parduoti. Avižų svarumas priguli nuo grūdų didumo ir nuo anų žievės daugumo, nuo tos žievės, kuri grūdą apsiaučia. Paprastai žievės avižų svarumas išneša trečdalį viso avižų svarumo, o patįs grūdai du trečdalu sveria. Juo avižos geresnės, juo mažiau žievės esti.

Avižos, mažai žievės turinčios, penui geresnės, nes avižų žievė mažai ką už šiaudus vertesnė ir, o visas avižu vertumas — tai pats grūdas viduj žievelės. Juo žievės daugiau ir, juo avižos lengvesnės ir pašarui blogesnės.

Ukėj ko-geriausiai ir avižas arklams duoti, nes jiems tai ir ko-geriausias ir ko-sveikiausias pašaras. Jas su nauda teipogi galima duoti kumelukams, telukams ir žąsimis, paskirtoms penėjimui.

Norintis, idant avižos arklus ir ką kitą penint didesnę naudą atneštų, reikia jas mirkinti. Žmonės persitikrino, jog 4 gorčiai mirkintų avižų atstoja 5 gorčius nemirkintų. Paprastai senieji givulai ir jaunieji, penėti morkomis, žalomis bulvėmis ir šėku, negal gerai sumalti avižų ir per juos čieli grūdai pereina. Norintis persitikrinti, tegu peržiuri mėšlą arklų, tokiu budu šeriamų, — jame atras visiškai čielus grūdus.

XIV.

Ar ukėje avižos ir kam kitam da tinka?

Apart čistų avižų daugelij vietų žmonės sėja jas su vikiais, ėubinais arba miežiais sumaišitas. Su *vikais avižos* sėjamos ir laukuose, kurie paskirti ir arba

žalam pašarui, arba džiovintui žiemės pašarui. Sumaišius galima tikėtis ne tiek derlingų grūdų, kiek veislų, augštų ir stiprių šiaudų. Veislės vėlaus prieinančios geresnės ir, nes prieš nupjovimą ant viršaus dar grūdų neturi. Avižiniai šiaudai vikiams sugulti neleidžia. Paprastai pas mus ukininkai tokiu budu lauką apsėdami godžiasi ant avižų grūdų ir prie vikių avižų perdaug primaišo, ir suaugusį sėjimą perilgai ant lauko laiko. Tai didei ne gerai ir, nes avižos žemę labai susilpnina, ir kiek prie vikių avižų perdaug paimame, tiek paskiaus žieminių javų, po jais sėjamų, mažiau apturime. Geriausiai ir ant 4 arba 5 vikių dalų imti vieną dalį avižų, o pas mus tankiausiai ima ant 2 vikių vieną avižų dalį.

Avižos su ėubiniais ant lengvų smiltinių laukų sėjamos, kame pačios vienos avižos niekados neužaugtų. Płatų ėubinų ėapai padaro žemei paunksnį, apgina avižas nuo išdegimo ir leidžia turėti avižų grūdus net nuo tokių laukų, kame čistos avižos visai būtų prapuolę. Iškułus avižas ko-geriausiai jos atskiriamos ir nuo ėubinų vėju ant melnitėlės, nes avižos gangreit du sikiu lengvesnės ir už ėubiną. Avižas teipogi galima sijoti ant sietuvų iš dratvos (vielos) su paįgomis akitėmis padirbtų. Ant 3 ėubinų purų imamas puras avižų ir tai atmainos vidutiniškai prispėjančios.

Avižos su miežiais labai dažnai Galicijoje sėjamos, kame toks maišimas *kurmur* vadinasi. Čia imamos avižų atmainos anksti prispėjančios; ant 2 avižų purų ima vieną purą miežių. Miežiai avižose išduoda didesnius grūdus ir užderėjimas kaip grūdų teip ir šiaudų abiejų javų veislų drauge sėtų ir didesnis negu juos skirimai sėjant. Bet paskiaus iškułus sunku ir atskirti avižas nuo miežių ir todėl dažniausiai javai teip sėti ant pašaro pasiskiria.

Ant to baigiame savo pamokslus apie budą padidinimo avižų užderėjimo ir esame persitikrinę, jog mokantieji tuo budu prigulėnčiai pasinaudoti greit tuos javus

pamėgs ir apie juos teip-pat stropiai triusis, kaip ir apie kitus. Baigiant, dar trumpai pasakisime tą, kas plačiai knigutėj peržiurėta buvo.

XV.

Pamokinimai, norintiems gerai užderančias avižas turėti.

Rugienas rugių lauke negilai rugsėjo mėnesije aparti, priakėti ir prikočioti. Jeigu su avižomis ant priarimo norime lubinus sėti, tai reikia geštonus lubinus birželo mėnesije tiesiai į rugius pasėti, arba tuojaus, nupjovus žieminius javus, žemę aparti ir sausus sveikus lubinus, ant margo du puru rukuojant, pasėti.

2. Spalų mėnesije rugienas ir po bulvėmis laukus, avižoms paskirtus, gilai ir gerai išarti. Lubinus avižoms pasėtus prieš pačius šalčius priarti.

3. Žiemos laike padarines pavasariui susitaisiti, ligiai pasirupinti apie rupią ir gerą sėklą.

4. Pavasarije, žemei teip apdžiuvus, jog po akėčiomis žemė nesivela, reikia ją atkartoti skersai, arba pražulniai.

5. Sėti ant margo ne mažiaus 2 purų avižų. Sėklą pailginėj eisenoj kultivatoriu arba drėkstuku pridengti, o antgalę žemę suliginti lengvomis akėčomis, arba velenu.

6. Piktadžoles, avižose pasirodžiusias, naikinti: usnis podraug su šaknimis peilu išpjauti, lapukus dalge nukirsti.

7. Avižas reikia pjauti, pusei varpos baštai esant.

Ant patirimo pasiremiant galima sakiti, jog, pasielgiant pagal pamokimus čia paduotus, trejopai daugiau nuo dirvos avižų apturėti galima, negu paprastu budu elgiantės.



Naudingos ir smagios pasiskaityt knygelės. 139

1. Naudingi skaitymai iš prigimtųjų mokslo su daugeliu paveikslėlių 30 kap.
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveiksl.) 20 „
3. Saulės ir mėnesio aptemimai (su paveikslėliais) 20 „
4. Pirmutinė pašalpa umai susirgus; teipogi gėralai alkoholiniai ir taboka 15 „
5. Kapai didžių kunigaikščių ir karalių Vilniuje 15 „
6. Garo mašinos ir gelžkeliai (su paveikslėliais) 10 „
7. Pamokymas, kaip nuo pagedimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietus 6 „
8. Džiova ir kaip tos ligos apsisaugoti 6 „
9. Patarmės moterims, kurios nori būti sveikos 10 „
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo jų atsiginti 10 „
11. Tris pamokslai apie gospadorystę dėl gospadorių sodiečių (antra laida) 15 „
12. Bulvių vaisinimas 15 „
13. Žaibas ir griaustinis (su 21 paveiksl.) 20 „
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėliais) 20 „
15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip juos pažinti. 15 „
16. Epikteto aforizmai su pridėjimu keleto skyrių iš jo „Pruntavimų“ 15 „
17. Trumpa geometrija 50 „
18. Ukiškos draugystės įvairiuose kraštuose 10 „
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevyčių 6 „
20. Kaip apsirėškia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais) 15 „
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.) 15 „
22. Avižių anginimas (su 8 paveiksl.) 10 „

Spaudoje:

23. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.) 15 „
24. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisymo šosiejinių ir paprastų kelių (su 40 paveiksl.) 15 „
25. Gyvenimas šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.) 10 „

Knygelės gaunamos pas J. Lapiną, Tilžėje. Rašant laiškus reikia tokią adresą padėti:

**J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8,
Tilsit (Ostpr.)**

Perkūpiams 50% rabato, t. y. pusė prekės.

Pas p. Lapiną galima gauti pirkti teipgi knygas ir laikraščius „Naujienu“ Red.